

Beskrivelse og vurdering av tiltaket:

Kjærlighet og Grenser

Ungsinnforfatter: Ragnhild Bjørknes Vurdert i Ungsinnpanelet: 14.1.2011

Ungsinnforfatteren er ansvarlig for beskrivelsen av tiltaket. Beskrivelsen er basert på informasjon innsendt av *Eli Marie Wiig* ved *Kompetansesenter rus – region sør, Borgestadklinikken*, samt gjennomgang av annen tilgjengelig litteratur. Ungsinnpanelet er ansvarlig for vurdering og klassifisering.

Innledning

Kjærlighet og Grenser er et rusforebyggende helsetiltak for familier med unge i alderen 10 – 14 år. Formålet med intervensjonen er, a) å styrke familien med vekt på god kommunikasjon og å styrke familierelasjonene, b) å forebygge alkohol, narkotika og tobakksbruk blant tenåringer. Kjærlighet og Grenser består av familiemøter, foreldregruppemøter og ungdomsgruppemøter. Programmet er opprinnelig utviklet i USA (Iowa Strengthening Families Program), videreutviklet i Sverige (Steg for Steg) og implementert i Norge fra 2004. I Norge er programmet beskrevet blant annet hos Tangen og Knutheim (2009).

Eier av tiltaket i utlandet

Iowa Strengthening Families Program
v/ Cathy Hockaday
1087 Lebaron Hall
Iowa State University
Arnes
IA 50011-4380

Distributør/implementeringsansvarlig for tiltaket i Norge

Kompetansesenter rus – region sør, Borgestadklinikken Blå Kors Sør (Korus Sør)
v/ Eli Marie Wiig
Postboks 1, Sentrum
3701 Skien
Tlf: 99 16 56 68
E-post: eli.marie.wiig@borgestadklinikken.no

Beskrivelse av tiltaket

Kjærlighet og Grenser søker å forebygge tidlig bruk av rusmidler hos ungdom ved å styrke foreldreferdigheter og familierelasjoner. Programmet er et manualbasert, familieprogram der målgruppen er både ungdommer i alderen 10 til 14 år og deres foreldre. Korus Sør anbefaler at programmet gjennomføres mens ungdom går i 7. klasse. Programmet består av to familiemøter, seks separate ungdomsgruppemøter i skoletid og seks separate foreldregruppemøter på ettermiddagen.

Programmet tar sikte på å fremme følgende beskyttende faktorer (resiliens):

- a) Hos ungdommen: Positiv framtidorientering, positive vennerelasjoner, kontroll over egne følelser, empati og ferdigheter til å stå imot gruppepress.
- b) Hos foreldre: Aldersadekvate forventninger til de unge, positiv og støttende foreldrepraksis samt klare regler og struktur i familien.

Programmet tar sikte på å redusere følgende risikofaktorer:

- a) Hos ungdommen: Ensomhet og atferdsvansker.
- b) Hos foreldre: Bruk av for streng og upassende disiplinering, avvisende foreldrepraksis, samt mangelfull grensesetting og tilsyn.

Metoder som anvendes

Kjærlighet og Grenser ledes av en ansvarlig gruppeleder som rekrutteres fra den lokale helse- og sosialsektor, slik som helsesøster, lærer, barnevernspedagog eller jordmor lokalt i kommunen. Programmet består av to familiemøter, separate ungdomsgrupper i skoletid og separate foreldregrupper på ettermiddagen. Totalt strekker intervensjonen seg over åtte uker. Gruppelederen har ansvaret for alle samlingene, både på dag og kveldstid. Samarbeidet med skolen er tett, og en forutsetning for deltakelse er at lærerne deltar aktivt ved gjennomføring av elevopplegget i skoletiden. Klasselærerne deltar som oftest på de to familiekveldene. Innhold overføres mellom de to gruppene gjennom hjemmearbeid og at gruppelederen formidler refleksjoner på tvers av gruppene. Ved første og siste samling samles hele familiene igjen til avsluttende møte. Programmet integrerer innsats fra både ungdommene og foreldrene gjennom de arrangerte familiemøtene (første og siste samling), informasjonsoverføring mellom de ulike gruppemøtene, samt hjemmeoppgaver som involverer hele familien.

Sentralt i foreldreprogrammet er videofilmer som omhandler ulike situasjoner som kan oppstå i hjemmet. Disse danner grunnlag for samtaler, diskusjoner og rollespill. Temaer som tas opp er stress og problemsituasjoner hos unge, risiko og beskyttelse, regler, oppmuntring og hvordan en skal beskytte ungdommene mot bruk av rusmidler. Ungdomsprogrammet består av aktiviteter og diskusjoner. Tema som drømmer og mål, stressmestring, takling av vennepress og måter å unngå bruk av tobakk og rusmidler diskuteres. Materialet til programmet består av manual/kursperm, arbeidsark til foreldre og ungdom og DVD (etter Tangen & Knutheim, 2009).

Intervensjonen søker på en systematisk måte å styrke beskyttelsesfaktorer og redusere risikofaktorer. Et av hovedmålene er å gi foreldrene verktøy for å forebygge tidlig bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler hos ungdom, samt å øke unges forståelse for foreldres grensesetting.

Det teoretiske grunnlaget for tiltaket

Det teoretiske grunnlaget for programmet er basert på utviklingsteori, risiko- og resiliens forskning, samt empirisk kunnskap om at foreldre spiller den viktigste rollen i å hjelpe og beskytte barn og unge (Molgaard & Spoth, 2001; Resnick, 1997). Tangen og Knutheim (2009) viser til at programmet bygger på nyere resiliensforskning om beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer i samspillet mellom foreldre og barn. Ifølge teorien vil psykososiale risikofaktorer knyttet til familiens holdninger og verdier, samt kontekstuelle stressfaktorer, ha innvirkning på familiens samspill og atferdsproblemer slik som tidlig ruskarriere hos unge. Ved å styrke det gode samspillet i familien, problemløsningsferdigheter, kommunikasjonsferdigheter, sosial støtte og konfliktløsning søker en å forebygge rusmisbruk blant tenåringer (Kumpfer, 1999; Molgaard & Spoth, 2001). Dr. Karol L. Kumpfer og kollegaer på University of Utah har utviklet det teoretiske grunnlaget for programmet.

Erfaringer med tiltaket og evaluering i Norge

Det er ikke gjennomført noen evalueringer av effekten på tiltaket i Norge. Korus Sør planlegger evaluering av programmet i Norge, men på det nåværende tidspunkt er verken finansiering eller tidsrom bestemt. Korus Sør gjennomførte i 2006 to brukerundersøkelser av programmet i kommunene Drammen, Tønsberg, Os, Ulstein, Herøy, Larvik og Kvinesdal. Den ene evalueringsrapporten viser at 75 % av foreldrene som deltok i programmet var svært fornøyd med tiltaket (Myhra, 2006). Begge undersøkelsene gir klare anbefalinger for videreutvikling av Kjærlighet og Grenser i Norge (Myhra, 2006; Kristiansen, 2006). Enkelte anbefalinger er allerede gjennomført, slik som oversettelse av manualen og DVD filmer til norsk, samt å inkludere ungdom i intervensjonen (seks separate ungdomsgrupper i skoletid). I begge brukerundersøkelsene kom det frem et ønske om mer fleksibilitet i forhold til tidsbruk og gruppeprosesser i programmet.

Ulike varianter av Kjærlighet og Grenser har vist lovende effekter i randomiserte studier fra USA (se for eksempel Foxcroft, et al., 2003; Spoth, Redmond, Trudeau, & Shin, 2001a; Spoth, Redmond, & Shin, 2001b; Spoth, Gyll, & Day, 2002). En svensk studie med 587 elever og deres familier fant derimot ingen effekter på unges bruk av rusmidler etter å ha deltatt i programmet. I denne studien fant forskerne imidlertid en økning av ungdoms atferdsproblemer i intervensjonsgruppen (Skärstrand, 2005; 2010). Ulikhetene mellom

programeffektene i USA og Sverige mener de svenske forskerne (Skärstrand, 2010) har sammenheng med forskjellene mellom det svenske og det amerikanske samfunnet. I det svenske velferdssystemet er de sosiale ulikhetene ikke så store som i USA og i det svenske samfunnet gjøres allerede en hel del for å forebygge ungdoms bruk av rusmidler. Dette medfører i utgangspunktet mindre bruk av rusmidler blant ungdom i 6. klasse i Sverige, sammenlignet med USA.

Utenlandske studier:

Foxcroft D. R., Ireland D., Lister-Sharp D. J., Lowe G., Breen R. (2003). Longer-term primary prevention for alcohol misuse in young people: a systematic review. *Addiction* 98, 397–411

Kumpfer, K. L. (1999). Strengthening America's families: Exemplary parenting and family strategies for delinquency prevention. US Department of Justice, Office of Justice programs, Office of juvenile and Delinquency prevention.

Skärstrand, E. (2010). *Prevention of alcohol and drug problems among adolescents: Evaluating a Swedish version of the Strengthening Families Program*. Stockholm: Karolinska Institutet.

Skärstrand, E. (2005). *Familjeprogrammet Steg for Steg. Resultat från baslinjemåling och oppfølging I*. Rapport nr 28. Stockholm förebygger alkohol- og drogproblem (STAD).

Spoth, R., Guyll, M., & Day, S. X. (2002). Universal family-focused interventions in alcohol-use disorder prevention: Cost-effectiveness and cost-benefit analyses of two interventions. *Journal of Studies on Alcohol*, 63, 219-228.

Spoth, R. L., Redmond, C., & Shin, C. (2000). Reducing adolescents' aggressive and hostile behaviors. Randomized trial effects of a Brief Family Intervention 4 years past baseline. *Pediatr Adolesc Med*, 154, 1248-1257.

Spoth, R. L., Redmond, C., Trudeau, L., & Shin, C. (2001a). Longitudinal substance initiation outcomes for a universal preventive intervention combining family and school programs. *Psychology of Addictive Behaviors*, 16, 129–134.

Spoth, R. L., Redmond, C., & Shin, C. (2001b). Randomized trial of brief family interventions for general populations adolescent substance use outcomes 4 years following baseline. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 1–15.

Spoth, R., et al., (2004). Brief family intervention effects on adolescent substance initiation: school-level growth curve analyses 6 years following baseline. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 3, 535-42.

Spredningspolitikk og implementeringsstrategier

For at en tjeneste/organisasjon skal kunne ta i bruk tiltaket, må de sende minst en representant på to dagers opplæring hos Korus Sør. På opplæringssamlingen får blivende instruktører utdelt manualen og opplæring i hvordan tiltaket skal gjennomføres.

I Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust- og Vest-Agder får alle kommuner og alle grunnskoler hvert år tilsendt invitasjon til å delta i programmet. Alle offentlige instanser i hele Norge som ønsker å ta i bruk programmet får gratis opplæring og materiell fra Korus Sør. Informasjon om programmet er også publisert på Korus Sør sin hjemmeside (www.borgestadklinikken.no). I tillegg arbeides det med å komme inn og presentere tiltaket i relevante fagfora, f. eks for helsesøstre og rektorer.

Kvalitetssikring av tiltaket

Instruktøren godkjennes etter endt opplæring og på bakgrunn av ledelse av et gjennomført familieprogram. Opplæringen har form av et ferdighetsorientert kurs som går over to dager. Kvalitetssikringen av opplæringen og sertifiseringen gjøres av tiltaksansvarlig. Sertifiseringen foregår ved at kandidaten deltar på opplæring av nye gruppeledere og slik viser at han/hun behersker programmet og viser gode ferdigheter som veileder. All sertifisering skjer gjennom Korus Sør. Når gruppelederen er sertifisert, kan han/hun lære opp nye gruppeledere i

sine kommuner. Deltakelse på opplæringen skal sette de ansatte i stand til å gi et tilbud om Kjærlighet og Grenser i sin kommune. Det gjennomføres årlige nettverkssamlinger for sertifiserte instruktører arrangert av Korus Sør.

Kostnadene for implementering av tiltaket

Korus Sør finansieres gjennom Helsedirektoratet. Kostnadene vedrørende opplæring, materiell og sertifisering av instruktører, dekkes av Korus Sør, mens kommunen fristiller de ansatte for deltakelse i to dagers opplæring. Noe begrensede utgifter til kopiering av arbeidsark og bevertning for elever og foreldre som deltar i intervensjonen påløper også. Utover dette er det arbeidstiden for gruppelederne som koster penger for den enkelte kommune.

Ungsinnpanelets vurdering av tiltaket

Kjærlighet og Grenser er et rusforebyggende helsetiltak for familier med unge i alderen 10 – 14 år. Formålet med intervensjonen er å styrke familien for å gjennom dette å forebygge bruk av alkohol, narkotika og tobakk blant tenåringer.

Programmet ledes av lokale ressurspersoner som er trent i intervensjonen. Programmet består av to familiemøter, seks separate ungdomsgrupper i skoletid og seks separate foreldregrupper på ettermiddagen. Korus Sør har adoptert og videreutviklet Kjærlighet og Grenser i Norge, og det foreligger nå en norsk versjon av manualen/kurspermen, DVD-filmer og arbeidsark til foreldre og ungdom. Det er også Korus Sør som har ansvaret for sertifisering av nye instruktører, kvalitetssikringsprosedyrer og prosedyrer for vedlikehold av kompetanse til tiltaket. Programmet er basert på allment akseptert utviklingspsykologisk teori og risiko- og resiliensforskning. Den teoretiske forankringen av arbeidsmetodene kan beskrives bedre i det norske materialet til programmet.

Det er ikke gjennomført noen effektstudier av tiltaket i Norge. I en stor velkontrollert studie i Sverige fant man ingen effekter av programmet. Grunnprogrammet Iowa Strengthening Families Program er utviklet i USA, og flere randomiserte studier viser positive effekter av programmet der. Ut i fra funnene fra den svenske studien bør en effektstudie i Norge ta sikte på å undersøke eventuelle effekter i en selektert gruppe som har høy risiko for tidlig start av alkohol, narkotika og tobakksbruk.

Ungsinns klassifisering

Kjærlighet og Grenser er basert på en allment akseptert teoretisk base og klassifiseres som et sannsynlig virksomt tiltak på evidensnivå 2.

Referanser:

- Foxcroft, D. R., Ireland, D., Lister-Sharp, D. J., Lowe, G., & Breen, R. (2003). Longerterm primary prevention for alcohol misuse in young people: a systematic review. *Addiction* 98, 397–411.
- Kumpfer, K. L. (1999). Strengthening America's families: Exemplary parenting and family strategies for delinquency prevention. US Department of Justice, Office of Justice programs, Office of juvenile and Delinquency prevention.
- Kumpfer, K. L., & Alvarado, R. (2003). Family strengthening approaches for the prevention of youth problem behaviors, *American Psychologist*, 58, 457-465.
- Kristiansen, R. (2006). Kjærlighet og Grenser – Foreldreprogrammet. Erfaringer fra et pilotprosjekt. Rapport. Borgestadklinikken.
- Molgaard, V., & Spoth, R. (2001). The Strengthening Families Program for young adolescents: Overview and outcomes, *Residential Treatment For Children & Youth*, 18, 3, 15 — 29
- Myhra, A.-B. (2006). Evalueringen av Kjærlighet og Grenser. Del 1. Rapport. Borgestadklinikken.
- Resnick, M., et al. (1997). Protecting adolescents from harm. Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *Journal of the American Medical Association*, 278(10), 823-32.

- Skärstrand, E. (2010). *Prevention of alcohol and drug problems among adolescents: Evaluating a Swedish version of the Strengthening Families Program*. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Skärstrand, E. (2005). *Familjeprogrammet Steg for Steg. Resultat från baslinjemätning och uppföljning I*. Rapport nr 28. Stockholm förebygger alkohol- og drogproblem (STAD).
- Spoth, R., Gyll, M., & Day, S. X. (2002). Universal family-focused interventions in alcohol-use disorder prevention: Cost-effectiveness and cost-benefit analyses of two interventions. *Journal of Studies on Alcohol*, 63, 219-228.
- Spoth, R. L., Redmond, C., & Shin, C. (2000). Reducing adolescents' aggressive and hostile behaviors. Randomized trial effects of a Brief Family Intervention 4 years past baseline. *Pediatr Adolesc Med*, 154, 1248-1257.
- Spoth, R. L., Redmond, C., Trudeau, L., & Shin, C. (2001a). Longitudinal substance initiation outcomes for a universal preventive intervention combining family and school programs. *Psychology of Addictive Behaviours*, 16, 129-134.
- Spoth, R. L., Redmond, C., & Shin, C. (2001b). Randomized trial of brief family interventions for general populations adolescent substance use outcomes 4 years following baseline. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 1-15.
- Spoth, R., et al., (2004). Brief family intervention effects on adolescent substance initiation: school-level growth curve analyses 6 years following baseline. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 3, 535-42.
- Tangen B. og Knutheim, T. (2009). "Kjærlighet og Grenser" starter starter en ny kommunikasjon i familien. I: Rusfag – artikkelsamling fra Regionale Kompetansesentre Rus. Helsedirektoratet. (Artikkelen er også publisert i Helsesøstre nr.3-2008).